

DISKRIMINERINGS- OCH JÄMSTÄLLDHETSÄMNDEN/Plenum

Presumtion om diskriminering, rimliga anpassningar, funktionsnedsättning, åtgärder för att främja likabehandling, studier, förmåner enligt provning

Diarienummer: 2xx/2015

Utfärdat: xx.xx.2015

Sökanden är en person med funktionsnedsättning som ansåg att hen inte kunde arbeta heltid med det arbete som hen har utbildning för. Hen hade blivit antagen till speciallärarstudier vid Åbo Akademi. Sökanden ansåg att det i hens fall fanns särskilda skäl till att bevilja hen arbetslöshetsförmån för studietiden.

Sökanden lämnade in en utredning om sina studier för att bevara sin arbetslöshetsersättning. Arbets- och näringsbyrå utredde i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa hens arbetskraftspolitiska förutsättningar för utkomstskydd och gav sitt bindande arbetskraftspolitiska utlåtande till arbetslöshetskassan 23.1.2015. Enligt utlåtandet hade sökanden inte rätt till arbetslöshetsförmån eftersom hen studerade på heltid.

Av arbets- och näringsbyrås bemötanden och ytterligare utredningar i samband med behandlingen av ärendet i diskriminerings- och jämställdhetsnämnden framgick inte att byrån i sitt avgörande om utlåtande skulle ha beaktat de skyldigheter som anges i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterade att en myndighet ska när den fattar beslut om förmåner enligt provning tillämpa bestämmelserna om förbud mot diskriminering i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att arbets- och näringsbyrå hade försummat sin skyldighet att främja likabehandling enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen, eftersom den inte hade bedömt vilka rimliga anpassningar som krävs enligt 15 § i diskrimineringslagen, trots att sökanden hade framfört omständigheter som enligt lagen borde ha beaktats.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att sökandens ställning som universitetsstudierande jämfört med andra vuxenstudierande var en sådan rättslig ställning som kunde likställas med en annan omständighet som gäller den enskilde som person och hör till de förbjudna diskrimineringsgrunder som räknas upp i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att sökandens situation inte var jämförbar med andra vuxenstudierandes och att sökanden således inte hade diskriminerats i förhållande till andra vuxenstudierande.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att varken lagen eller arbets- och näringsministeriets tillämpningsanvisning för lagen hindrar att lagen tolkas på det sätt som sökanden kräver.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterade att det inte av arbets- och näringsbyrås arbetskraftspolitiska utlåtande eller av andra handlingar framgick att byrån vid provningen av sökandens ärende skulle ha beaktat eller tillämpat myndigheters skyldighet att göra rimliga anpassningar enligt 15 § 1 mom. i diskrimineringslagen.

Dessutom konstaterade diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att myndigheter enligt 15 § i diskrimineringslagen ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Enligt formuleringen i 15 § i diskrimineringslagen förutsätts det inte att en person med funktionsnedsättning uttryckligen ska ha krävt en rimlig anpassning av en myndighet eller gjort någon annan insats för att myndighetens skyldighet ska uppstå.

När man särskilt beaktade behovet av att med rimliga anpassningar från fall till fall svara på de behov som en person med funktionsnedsättning har och en myndighets skyldighet att tolka och tillämpa myndighetens i 15 § 1 mom. i diskrimineringslagen föreskrivna skyldighet att göra rimliga anpassningar på ett sätt som gynnar de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i enlighet med 22 § i grundlagen, ansåg diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att arbets- och näringsbyrå hade förvägrat sökanden en rimlig anpassning i strid med diskrimineringsförbudet i 8 § 2 mom. i diskrimineringslagen, när byrån 23.1.2015 hade gett arbetslöshetskassan ett arbetskraftspolitiskt utlåtande om att sökanden inte hade rätt till arbetslöshetsförmån, eftersom hen hade studerat till speciallärare på heltid och till pedagogie magister vid Åbo Akademi.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att arbets- och näringsbyrå hade försummat sin skyldighet att göra rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen. Nämnden förbjöd arbets- och näringsbyrå att fortsätta eller upprepa diskrimineringen av sökanden i strid med 8 § i diskrimineringslagen och förelade arbets- och näringsbyrå att göra de rimliga anpassningar som behövs i enlighet med 15 § i diskrimineringslagen.

(Omröstning 7–6)

(Ej lagakraftvunnen)

Sökandens yrkanden

Sökanden anser sig ha blivit diskriminerad eftersom hen inte har fått bedriva universitetsstudier med arbetslöshetsförmån och begär att diskrimineringen av hen ska förbjudas.

Sökandens motivering

Sökanden blev antagen till speciallärarstudier vid Åbo Akademi sommaren 2014 och tog genast kontakt med arbets- och näringsbyrån för att diskutera möjligheten till frivilliga studier med arbetslöshetsförmån eftersom hen var rädd att bli utan arbete under hösten.

Först fick hen höra att det var möjligt, men senare visade det sig att så inte var fallet, eftersom hens högskolestudier inte hade varit avbrutna i över ett år.

Enligt arbetskraftsmyndigheternas webbplats mol.fi kan man stödja studier om det finns särskilda orsaker till det. Sökanden har en hög invaliditetsprocent och anser att hen inte kan arbeta heltid med det arbete som hen har utbildning för. Sökanden uppger att hen har haft flera perioder med arbetslöshet och sjukledighet på grund av sin sjukdom. Sökanden bedömde att hen skulle kunna klara av att arbeta som speciallärare. Det rådde även brist på speciallärare i trakten. Sökanden

anser att det i hans fall fanns särskilda skäl till att bevilja honom arbetslöshetsförmån för studietiden. Sökanden anser att lagen tolkats till hans nackdel, trots att den även kunde ha tolkats till hans fördel.

Sökanden anser sig ha blivit diskriminerad även som vuxenstuderande, eftersom han hade sökt till universitetsstudier och inte till yrkesutbildning. Sökanden uppger att han får behörighet för tre yrken; speciallärare, klasslärare och specialklasslärare. Sökanden har likadana utgifter som andra vuxenstuderande som studerar till exempelvis närvårdare. Sökanden anser att han försätts i en mindre gynnsam ställning också i och med att de som har ett vikariat eller fast anställning kan ansöka om vuxenstudiestöd när de tar studieledigt. Sökanden anser att han och andra vuxenstuderande ska behandlas på jämlika grunder, dvs. ha rätt till två års studier med bibehållen arbetslöshetsförmån. Sökanden anser att arbets- och näringsministeriet diskriminerar en viss grupp vuxenstuderande.

Svarandens bemötande

Svaranden anser att det inte har varit möjligt att stöda sökandens högskolestudier med arbetslöshetsförmån, eftersom villkoren i lagen inte uppfylldes.

Motivering till svaret

I sin senaste sysselsättningsplan hade sökanden kommit överens om lönesubvention för ett jobb som han orkar och trivs med. Sysselsättningsplanen har genomförts så att lönesubvention har beviljats för arbete i församling under tiden 1.9.2012–31.8.2013 samt 1.11.2013–30.10.2014.

Enligt 6 kap. 2 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (28.12.2012/916) har en arbetssökande som har fyllt 25 år och som studerar frivilligt rätt till arbetslöshetsförmåner enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa på de villkor som där anges, om

- 1) arbets- och näringsbyrån har konstaterat att den arbetssökande har behov av utbildning och byrån gör den bedömningen att stödjande av frivilliga studier är det arbetskraftspolitiskt mest ändamålsenliga sättet att förbättra arbetssökandens yrkesfärdigheter och möjligheter att få arbete eller behålla sitt arbete,
- 2) studierna på ett väsentligt sätt anses förbättra den arbetssökandes möjligheter till sysselsättning på den öppna marknaden,
- 3) det i en sysselsättningsplan eller en plan som ersätter den har avtalats om studierna på det sätt som anges i 4 §, och
- 4) övriga villkor som anges i detta kapitel uppfylls.

I 6 kap. 3 § om förutsättningar för studierna föreskrivs att om något annat inte följer av särskilda skäl, tillämpas detta kapitel på universitetsstudier för avläggande av lägre eller högre högskoleexamen endast när det är fråga om studier som arbetssökanden bedrivit tidigare och som bevisligen har avbrutits minst ett år tidigare. Bestämmelserna i detta kapitel tillämpas på studier som arbetssökanden bedrivit tidigare endast om studierna bevisligen har avbrutits minst ett år tidigare. Begränsningen gäller inte studier som inletts under ett anställningsförhållande eller som bedrivits som arbetskraftsutbildning.

Arbets- och näringsbyrå har meddelat sökanden 7.10.2014 att studierna vid Åbo Akademi inte kunde stödjas med arbetslöshetsförmån på grund av att förutsättningarna i 6 kap. 2 och 3 § inte

uppfylldes. Hen hade precis inlett sina universitetsstudier och de hade således inte varit avbrutna i ett år. Hen hade inte heller studerat på deltid samtidigt som hen stått i ett arbetsförhållande på det sätt som avses i 6 kap. 3 §. I hens sysselsättningsplan har inte konstaterats något utbildningsbehov eller överenskommit om stödande av hens studier.

Enligt arbets- och näringsministeriets anvisning daterad 26.5.2014 om tillämpningen av lagen och förordningen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (TEM/566/00.03.05.02/2014) kan ett särskilt skäl enligt 6 kap. 3 § till exempel vara att den arbetssökande har en tidigare yrkesinriktad examen och permanent har varit på arbetsmarknaden i flera år, men förändringar på arbetsmarknaden har lett till att den arbetssökandes möjligheter att få ett arbete som motsvarar yrket har försämrats betydligt. Ett särskilt skäl kan också vara att den arbetssökande skulle kunna räkna tidigare studier till godo i universitetsstudierna eller avlägga så kallad examensinriktad fortbildning.

Enligt arbets- och näringsministeriets anvisning kan det utöver ovannämnda situationer också finnas andra särskilda skäl som är lika vägande att stödja nya universitetsstudier, vilka arbets- och näringsbyrån kan beakta när beslutet fattas. Sådana särskilda skäl har inte funnits för sökanden. Arbets- och näringsbyrå har inte haft kännedom om vilka andra lika vägande särskilda skäl det kan tänkas finnas. Arbets- och näringsministeriet har inte i sina anvisningar eller i något annat sammanhang gett arbets- och näringsbyråerna exempel på vad som avses med dessa skäl. Arbets- och näringsbyrå har inte gett några beslut om arbetslöshetsförmån för nya universitetsstudier som skulle ha grundat sig på ett ovan nämnt annat, lika vägande särskilt skäl.

Enligt arbets- och näringsministeriets utredning daterad 18.11.2015 är syftet med möjliggörandet av studier som stöds med arbetslöshetsförmån i första hand att de som blir arbetslösa ska kunna förvärva sådan ny kompetens som de behöver för att få sysselsättning, utifrån sitt individuellt bedömda utbildningsbehov. Avsikten är att detta mål eftersträvas med sådan kortvarig vidareutbildning eller fortbildning om leder till examen eller en del av examen som kan slutföras inom den i lagen konstaterade maximitiden för stödjande av studier (24 månader).

Studier stöds i regel inte med arbetslöshetsförmån om den arbetssökande har en yrkesinriktad examen som fortfarande ger behörighet och kvalifikationer och den arbetssökande inte har ett motiverat behov av att skaffa ny utbildning eller byta yrke.

Arbetssökande har inte subjektiv rätt till studier som stöds med arbetslöshetsförmån, utan arbets- och näringsbyrån ska i varje enskilt fall bland annat bedöma arbetssökandens utbildningsbehov och förutsättningar att klara av studierna samt hur ändamålsenliga de planerade studierna är ur arbetskraftspolitiskt perspektiv. Vid bedömningen av utbildningsbehovet ska arbets- och näringsbyrån beakta den arbetssökandes situation på ett mångsidigt sätt. Det är fråga om en helhetsbedömning som påverkas av olika faktorer som hänför sig till såväl personens egen situation som det allmänna och/eller lokala läget på arbetsmarknaden.

Stödjandet av examina som avläggs vid universitet har begränsats särskilt, eftersom det primära målet är att stödja genomförande av kortvariga yrkesstudier. Av särskilda skäl kan arbetssökande också ha möjlighet att inleda nya universitetsstudier. Ett sådant skäl kan exempelvis vara att arbetssökanden har en tidigare examen och har stadigvarande varit på arbetsmarknaden i flera år, men förändringar på arbetsmarknaden har lett till att arbetssökandens möjligheter att få ett arbete som motsvarar yrket klart har försämrats. Ett särskilt skäl kan också vara att arbetssökanden skulle kunna räkna tidigare studier till godo i universitetsstudierna eller avlägga så kallad examensinriktad fortbildning.

Utöver ovannämnda fall kan det också finnas andra liknande och lika vägande särskilda skäl att stödja nya universitetsstudier. Arbets- och näringsbyrån ska beakta sådana skäl när beslutet fattas. Bedömningen av särskilda skäl görs av arbets- och näringsbyrån och den ska grunda sig på arbetskraftspolitisk ändamålsenlighet. Eftersom prövningen och den arbetskraftspolitiska ändamålsenligheten avgörs utifrån kundens individuella situation, kan det inte på ett uttömmande sätt ges exempel på detta. Utgångspunkten är dock att endast sådana universitetsstudier som bedrivits tidigare stöds.

Enligt arbets- och näringsministeriets anvisning ska man utreda vem som ansvarar för den yrkesinriktade rehabiliteringen om utbildningsbehovet grundar sig på hälsoskäl. Därtill ska man utreda om personen har möjlighet att få finansiering för studierna och/eller förmåner som utbetalas under utbildningen genom Folkpensionsanstaltens yrkesinriktade rehabilitering eller olycksfalls- eller trafikförsäkringen. Arbets- och näringsbyrån utredde också detta i samband med sitt avgörande och fick kännedom om Folkpensionsanstaltens beslut om beviljad yrkesinriktad rehabilitering i form av specialhandledarutbildning vid Yrkesakademien under tiden 29.8.2012–31.5.2014. Folkpensionsanstalten har också beslutat att bevilja rehabilitering i form av utbildning via Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsutbildning enligt en personlig studieplan under tiden 1.6.2014–31.5.2015. Folkpensionsanstalten har inte beviljat rehabilitering i form av utbildning vid Åbo Akademi.

Sökanden lämnade in en utredning om sina studier för att få arbetslöshetsersättning efter 1.9.2014. Arbets- och näringsbyrå utredde i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa hans arbetskraftspolitiska förutsättningar för utkomstskydd och gav sitt arbetskraftspolitiska utlåtande till arbetslöshetskassan 23.1.2015. Enligt utlåtandet hade sökanden inte rätt till arbetslöshetsförmån eftersom hen studerade på heltid. I det arbetskraftspolitiska utlåtandet konstateras att sökanden är heltidsstuderande i och med att hen från 1.9.2014 är inskriven som studerande till speciallärare för pedagogie magisterexamen vid Åbo Akademi.

Arbets- och näringsministeriet anser att arbets- och näringsbyrås bemötande är tillräckligt och anser det inte nödvändigt att yttra något mer i ärendet.

Föredragandens förslag

1. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden avvisar ärendet då det inte omfattas av nämndens behörighet till den del det gäller Folkpensionsanstaltens och arbets- och näringsbyrås agerande och beslutsfattande före 1.1.2015.
2. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att arbets- och näringsbyrå har försummat sin skyldighet att främja likabehandling enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden förelägger arbets- och näringsbyrå att vidta åtgärder för att främja likabehandling enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen.
3. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att varken arbets- och näringsbyrå eller arbets- och näringsministeriet har diskriminerat sökanden i strid med diskrimineringsförbudet jämfört med andra vuxenstuderande.
4. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att arbets- och näringsbyrå har försummat sin skyldighet att göra rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen. Nämnden förbjuder arbets- och näringsbyrå att fortsätta eller upprepa den diskriminering av sökanden som strider mot bestämmelsen i 8 § i diskrimineringslagen samt förelägger arbets- och näringsbyrå att göra de ändamålsenliga och nödvändiga rimliga anpassningar som avses i 15 § i diskrimineringslagen. Arbets- och näringsbyrå ska börja iakttä diskriminerings- och jämställdhetsnämndens föreläggande och beslut om förbud senast 1.3.2016. Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens föreläggande och beslut om förbud

ska enligt 13 § 4 mom. i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden iakttas även om ändring sökts, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Frågeställning

Ärendet handlar om huruvida sökanden har behandlats på ett ofördelaktigare sätt än andra vuxenstuderande då hen inte har getts möjlighet att inleda sina universitetsstudier med arbetslöshetsförmån. Det handlar också om arbets- och näringsbyråns eventuella skyldighet att godkänna sökandens funktionsnedsättning som ett sådant särskilt skäl på basis av vilket hen borde ha beviljats möjlighet att studera vid universitet och samtidigt få arbetslöshetsförmån samt om rimliga anpassningar.

Motivering till beslutsförslaget

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens behörighet

Diskrimineringslagen (1325/2014) trädde i enlighet med 8 § i lagen om införande av diskrimineringslagstiftningen (1347/2014) i kraft 1.1.2015. Sedan dess har diskriminerings- och jämställdhetsnämnden haft behörighet att undersöka det som ansökan gäller.

Att bedöma Folkpensionsanstaltens eller arbets- och näringsbyrås agerande före 1.1.2015 annat än i fråga om förbudet mot diskriminering på grund av etniskt ursprung eller tillämpningen av jämställdhetslagen hör inte till nämndens behörighet.

Därmed avvisar diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ärendet till den del det gäller Folkpensionsanstaltens och arbets- och näringsbyrås agerande och beslutsfattande före 1.1.2015.

Myndigheternas skyldighet att främja likabehandling

I 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen föreskrivs om myndigheternas skyldighet att främja likabehandling. Myndigheterna ska bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av myndighetens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

Myndigheten ska inom sitt ansvarsområde bedöma hur likabehandling uppnås till exempel vid beredning av ärenden och vid beslutsfattande. De främjande åtgärderna kan också inbegripa positiv särbehandling enligt diskrimineringslagen. Det säger sig självt att myndigheterna i synnerhet ska åtgärda de omständigheter som förhindrar uppnående av likabehandling (RP 19/2014 rd, s. 65).

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har tagit del av arbets- och näringsministeriets nya anvisning från 28.5.2015 om tillämpningen av lagen och förordningen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (TEM/871/00.03.05.02/2015) som ersätter den anvisning som gällde 23.1.2015 (TEM/566/00.03.05.02/2014). I den nya anvisningen nämns varken diskrimineringslagen (1325/2014) som trädde i kraft 1.1.2015 eller rimliga anpassningar.

En myndighet ska när den fattar beslut om förmåner enligt prövning tillämpa bestämmelserna om förbud mot diskriminering i diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd, s. 60).

Av arbets- och näringsbyrås bemötanden och ytterligare utredningar i samband med behandlingen av ärendet i diskriminerings- och jämställdhetsnämnden framgår inte att byrån i sitt avgörande om utlåtande skulle ha beaktat de skyldigheter som anges i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att arbets- och näringsbyrå har försummat sin skyldighet att främja likabehandling enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen, eftersom den i sitt utlåtande om sökanden inte har bedömt vilka rimliga anpassningar som krävs enligt 15 § i diskrimineringslagen, trots att sökanden har framfört omständigheter som nämns i paragrafen och som enligt lagen borde ha beaktats.

Bevisbörda och presumtion om diskriminering

Rättsliga grunder för en presumtion om diskriminering

I 28 § i diskrimineringslagen (1325/2014) föreskrivs att när ett ärende som gäller diskriminering eller repressalier behandlas i domstol eller av någon annan myndighet ska den som inlett ärendet lägga fram utredning om de omständigheter som yrkandet grundar sig på. Om det utifrån de utredningar som lagts fram under behandlingen kan antas att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts, ska motparten för att upphäva presumtionen visa att förbudet inte har överträtts.

Enligt 12 § i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden tillämpas på nämndens förfarande förvaltningslagen (434/2003), om det inte i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden, diskrimineringslagen eller jämställdhetslagen föreskrivs något annat om förfarandet. Enligt 31 § i förvaltningslagen ska diskriminerings- och jämställdhetsnämnden utreda ärenden som väckts i nämnden i tillräcklig grad.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att den inte automatiskt anser att det har uppstått en presumtion om diskriminering trots att nämnden börjar utreda ett ärende i enlighet med 31 § i förvaltningslagen.

Enligt förarbetena till diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd, s. 98) uppstår en presumtion om diskriminering om det utifrån de omständigheter som den som inlett ärendet har lagt fram eller utifrån andra omständigheter som uppdagats vid behandlingen kan antas att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts. Det är i första hand den som inlett ärendet som ska lägga fram bevis för händelseförloppet och andra fakta utifrån vilka det enligt en objektiv bedömning kan antas att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts. Enbart ett påstående eller en misstanke om överträdelse av förbudet är inte tillräckligt för att en presumtion ska uppkomma.

I förarbetena sägs också att det emellertid inte krävs full bevisning på diskriminering eller repressalier, utan det räcker med att domstolen eller en annan behörig myndighet som handlägger ärendet med fog utifrån de omständigheter som

framkommit kan anta att det har förfarts i strid med förbudet mot diskriminering eller repressalier.

Vidare konstateras det att en presumtiv överträdelse av förbudet mot diskriminering eller repressalier kan basera sig förutom på de omständigheter som förts fram av den som inlett ärendet också på de omständigheter som förts fram av en motpart eller på någon annan eventuell utredning som fåtts vid behandlingen av ärendet. Om det under behandlingen har lagts fram tillräcklig utredning som kan ge anledning att anta att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts, ska motparten visa att förbudet inte har överträtts.

För att upphäva presumptionen ska motparten således till exempel förklara att särbehandlingen har haft en i lagen avsedd godtagbar grund eller att det referensmaterial som den som inlett ärendet lagt fram i själva verket inte gäller jämförbara situationer. I de fall där det handlar om indirekt diskriminering ska motparten likaså kunna lägga fram utredning om att det för förfarandet har funnits en sådan godtagbar grund som avses i diskrimineringslagen.

Det krävs inte full bevisning på sådant som ger upphov till en presumtion om diskriminering.

Med beaktande av ovanstående anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att det för att en presumtion om diskriminering ska uppstå räcker med att sökanden på ett adekvat sätt framför så trovärdiga grunder för sitt påstående att nämnden objektivt kan konstatera att en presumtion om diskriminering har uppstått. Även om svaranden inte helt kan vederlägga sökandens påstående kan svarandens bemötande försvaga sökandens bevisning så att den inte överstiger bevisröskeln.

Syftet med den omvända bevisbördan enligt diskrimineringslagen är att främja ett effektivt tillgodoseende av rättigheterna, eftersom det i diskrimineringsfall kan vara svårare än normalt att lägga fram bevis och vanligen är det bara svaranden som kan visa att dennes påstådda diskriminerande åtgärd har haft någon annan orsak än orsaker som har med kändans person att göra. (GrUU 10/2003)

En presumtion om diskriminering uppstår alltså före själva bedömningen av bevisningen, något som just svarandens bemötande ger nödvändig information för. I annat fall uppnås inte syftet med 28 § i diskrimineringslagen, att främja ett effektivt tillgodoseende av rättigheterna.

När en presumtion om diskriminering har uppstått övergår bevisbördan på svaranden. Svaranden har möjlighet att vederlägga sökandens bevisning eller försvaga den så att bevisröskeln inte överstigs.

Bedömning av om en presumtion om diskriminering uppstått

Sökanden har lagt fram utredning om att hen har utsatts för särbehandling jämfört med andra vuxenstuderande i fråga om arbetslöshetsförmån som stöd för studier, och hens funktionsnedsättning har inte godtagits som ett i 6 kap. 3 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice avsett särskilt skäl att avvika från lagens huvudregel i fråga om beviljande av arbetslöshetsförmån för universitetsstudier.

Med stöd av ovannämnda grunder anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att sökanden enligt en objektiv bedömning har lagt fram sådan utredning som gett upphov till en presumtion om diskriminering, och att bevisbördan är omvänd. Svaranden måste således bevisa att den inte har agerat på ett sätt som strider mot diskrimineringsförbudet i 8 § i diskrimineringslagen (1325/2014).

Diskrimineringsförbud

Enligt 8 § 1 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014) får ingen diskrimineras på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, politisk verksamhet, fackföreningsverksamhet, familjeförhållanden, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilde som person. Diskriminering är förbjuden oberoende av om den grundar sig på ett faktum eller ett antagande i fråga om personen själv eller någon annan.

Enligt 8 § 2 mom. i diskrimineringslagen inbegriper diskriminering förutom direkt och indirekt diskriminering även trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera.

Enligt 10 § i diskrimineringslagen är det fråga om direkt diskriminering när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Enligt 11 § i diskrimineringslagen är särbehandling inte diskriminering, om behandlingen föranleds av lag och annars har ett godtagbart syfte och medlen för att uppnå detta syfte är proportionerliga.

Enligt 13 § i diskrimineringslagen är det fråga om indirekt diskriminering när regler, kriterier eller förfaringsätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person, om inte regeln, kriteriet eller förfaringsättet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga.

Enligt 15 § i diskrimineringslagen ska myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet.

Enligt 1 kap. 8 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) ska likabehandling och jämställdhet på arbetsmarknaden aktivt främjas vid tillhandahållande och utveckling av samt information om den offentliga arbetskrafts- och företagsservicen. Arbets- och näringsmyndigheten ska presentera arbets- och utbildningsalternativ, lediga jobb och arbetssökande så att de enskilda kunderna har samma möjligheter att söka arbete, utvecklas yrkesmässigt och få utbildning oberoende av kön och de omständigheter som avses i 8 § 1 mom. i diskrimineringslagen.

Bedömning av den påstådda diskrimineringen

Särbehandling i förhållande till andra vuxenstuderande

I bestämmelsen om förbud mot diskriminering i diskrimineringslagen anges förbjudna diskrimineringsgrunder. Förteckningen är inte uttömmande, utan enligt lagen likställs även andra omständigheter som gäller den enskilde som person med de grunder som nämns explicit.

Med andra omständigheter som gäller den enskilde som person avses i bestämmelsen faktorer som liknar de grunder som nämns explicit i paragrafen. Särbehandling av en person på någon annan grund än en omständighet som gäller hen som person omfattas inte av det diskrimineringsförbud som avses i diskrimineringslagen. Skillnader i människornas faktiska omständigheter, verksamhet eller tillvägagångssätt utgör i allmänhet inte sådana i bestämmelsen avsedda omständigheter som gäller den enskilde som person. (RP 19/2014 rd, s. 71).

Enligt förarbetena till diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd, s. 71) kan det handla om omständigheter som Europadomstolen i praktiken betraktat som omständigheter av detta slag. Europadomstolen har tillämpat en tämligen bred tolkning av begreppet andra omständigheter som gäller den enskilde som person (*Hode och Abdi*, 6.12.2012, mål nr 22341/09, punkt 46). Andra omständigheter som gäller den enskilde som person kan hänföra sig förutom till personens inneboende egenskaper också till hans eller hennes rättsliga ställning (*Hode och Abdi*, punkt 47).

I förarbetena sägs att det när gärningens diskriminerande karaktär bedöms är av väsentlig betydelse om gärningen har baserat sig på ett i lag förbjudet kriterium för åtskillnad (RP 19/2014 rd, s. 72).

Med ogynnsam behandling avses en behandling, antingen en gärning eller en försummelse, genom vilken den som utsätts för förfarandet behandlas ofördelaktigare än andra. Det kan således handla om att exempelvis förvägra en viss person eller grupp av personer allmänt tillgängliga förmåner, tjänster eller rättigheter eller begränsa tillgången till dem (RP 19/2014 rd, s. 74).

Enligt förarbetena innebär diskriminering att någon behandlas på ett ofördelaktigare sätt än andra i en jämförbar situation. Kravet på jämförbara situationer syftar på den allmänna principen om att alla ska behandlas på samma sätt i likadana situationer. För att situationerna ska vara jämförbara i den bemärkelse som avses i paragrafen bör de kunna likställas med varandra när det gäller juridiskt relevanta faktorer. Bemötandet av den som fått avslag på en ansökan om en lagstadgad förmån ska likställas med bemötandet av den som beviljats förmånen bara om också den som fått avslag har uppfyllt de villkor för beviljande av förmånen som föreskrivs i lag (RP 19/2014 rd, s. 74).

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser med beaktande av ovanstående att sökandens ställning som universitetsstuderande jämfört med andra vuxenstuderande är en sådan rättslig ställning som kan likställas med en annan omständighet som gäller den enskilde som person och hör till de förbjudna diskrimineringsgrunder som räknas upp i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att vägran att bevilja sökanden arbetslöshetsförmån har grundat sig på att hen inlett universitetsstudier samt att hen på grund av sin rättsliga ställning inte har beviljats arbetslöshetsförmån.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att sökanden inte har beviljats arbetslöshetsförmån eftersom hen inte har uppfyllt de villkor som anges i lagen, och att det i detta avseende finns godtagbara skäl till beslutet. Därmed anser nämnden att det inte är fråga om den sökandens situation i förhållande till andra vuxenstuderandes. Sökanden har inte heller påstått att hen i fråga om beviljandet av arbetslöshetsförmån skulle ha behandlats på ett ofördelaktigare sätt än andra

heltidsstuderande vid universitet. Något sådant framgår inte heller av den inkomna utredningen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser på ovannämnda grunder att sökanden inte har behandlats på ett ofördelaktigare sätt än andra i jämförbara grupper, och att det inte är fråga om förbjuden diskriminering enligt diskrimineringslagen.

Således har varken arbets- och näringsbyrå eller arbets- och näringsministeriet diskriminerat sökanden på ett sätt som strider mot diskrimineringsförbudet i lagen.

Sökandens hälsotillstånd

Sökanden har hävdat att hen har diskriminerats på grund av sitt hälsotillstånd.

Hälsotillstånd och funktionsnedsättning ingår i de förbjudna diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagens 8 §.

Enligt förarbetena till diskrimineringslagen (RP 19/2014 s. 70) avses med hälsotillstånd både fysiskt och psykiskt hälsotillstånd. Begreppet omfattar både akuta och kroniska sjukdomar. Funktionsnedsättning har mycket gemensamt med hälsotillståndet, eftersom exempelvis en kronisk sjukdom kan leda till funktionsnedsättning.

Europeiska unionens domstol ansåg i sitt avgörande i fallet *HK Danmark* (de förenade målen C-335/11 och C-337/11, 11.4.2013) att, om en behandlingsbar eller obotlig sjukdom medför en begränsning till följd av bland annat långvariga fysiska, psykiska eller mentala skador, vilka i samspel med olika hinder kan motverka den berördes fulla och verkliga deltagande i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare, och denna begränsning kommer att bestå under lång tid, kan en sådan sjukdom omfattas av begreppet funktionsnedsättning som avses i direktivet om likabehandling i arbetslivet.

Enligt arbets- och näringsministeriets anvisning ska man utreda vem som ansvarar för den yrkesinriktade rehabiliteringen om utbildningsbehovet grundar sig på hälsoskäl. Det handlar i synnerhet om att utreda om personen har möjlighet att få finansiering för studierna och/eller förmåner som utbetalas under utbildningen genom Folkpensionsanstaltens yrkesinriktade rehabilitering eller olycksfalls- eller trafikförsäkringen.

Arbets- och näringsbyrå hade utrett dessa omständigheter. Folkpensionsanstalten hade beviljat sökanden yrkesinriktad rehabilitering i form av specialhandledarutbildning vid Yrkesakademien under tiden 29.8.2012–31.5.2014.

Folkpensionsanstalten hade beslutat att bevilja sökanden rehabilitering i form av utbildning via Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsutbildning enligt en personlig studieplan under tiden 1.6.2014–31.5.2015. Folkpensionsanstalten har inte beviljat rehabilitering i form av utbildning vid Åbo Akademi.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden har haft befogenhet att undersöka det som ansökan gäller från och med att diskrimineringslagen trädde i kraft 1.1.2015. Att bedöma Folkpensionsanstaltens eller arbets- och näringsbyrås agerande före

1.1.2015 annat än i fråga om förbudet mot diskriminering på grund av etniskt ursprung eller tillämpningen av jämställdhetslagen hör inte till nämndens behörighet.

Därmed avvisar diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ärendet till den del det gäller Folkpensionsanstaltens och arbets- och näringsbyrås agerande och beslutsfattande före 1.1.2015.

Sökandens funktionsnedsättning och särskilda skäl att avvika från huvudregeln enligt 6 kap. 3 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice

Sökandens funktionsnedsättning

Rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen ska göras i fråga om personer med funktionsnedsättning, såsom de definieras i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (RP 19/2014 s. 70). Enligt artikel 1 i konventionen innefattar personer med funktionsnedsättning bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra. Funktionsnedsättningen kan vara medfödd eller bero på till exempel ett olycksfall eller en olyckshändelse (RP 19/2014 s. 70).

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att det är ostridigt i ärendet att sökanden har en hög invaliditetsprocent.

Därmed anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att sökanden är en i 8 och 15 § i diskrimineringslagen (1325/2014) avsedd person med funktionsnedsättning som har rätt till rimliga anpassningar.

Rimliga anpassningar

Frågeställning

Sökanden har yrkat att hans funktionsnedsättning ska jämföras med ett sådant särskilt skäl som ger honom rätt att studera vid universitet och samtidigt få arbetslöshetsförmån. Sökanden har ansett att universitetsstudierna skulle ge honom bättre sysselsättnings- och arbetsmöjligheter i och med att han skulle få en mångsidigare utbildning och därmed bättre möjligheter att hitta ett arbete som

han orkar med trots sin höga invaliditetsprocent. Sökanden anser att han inte kan arbeta heltid med det arbete som han har utbildning för. Sökanden har uppgett att det enligt arbets- och näringsbyrån rådde brist på specialklasslärare i trakten, ett yrke som hans universitetsstudier skulle ge examen i.

Arbets- och näringsbyrå har ansett att sökanden inte har angett några särskilda skäl till varför hen skulle ha kunnat studera vid universitet och få arbetslöshetsförmån.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det av sökandes yrkanden och arbets- och näringsbyrås ståndpunkt följer att nämnden nu ska avgöra om arbets- och näringsbyrån eventuellt är skyldig att godkänna sökandens funktionsnedsättning som ett särskilt skäl utifrån vilket hen borde ha beviljats möjlighet att studera vid universitet och samtidigt få arbetslöshetsförmån samt om rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen ska göras.

Utgångspunkter för den rättsliga bedömningen

I 15 § i diskrimineringslagen (1325/2014) föreskrivs om rimliga anpassningar för att likabehandling för personer med funktionsnedsättning ska uppnås. Enligt paragrafen ska myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Vid bedömningen av vilka anpassningar som är rimliga beaktas förutom behoven hos personer med funktionsnedsättning även aktörens storlek och ekonomiska ställning, arten och omfattningen av aktörens verksamhet, de uppskattade kostnaderna för anpassningarna och stöd som kan fås för åtgärderna.

Enligt förarbetena till diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd, s. 84) ska anpassningarna behövas i det enskilda fallet. Anpassningarna har karaktär av anpassningar från fall till fall och bör i den aktuella konkreta situationen svara mot behoven hos personer med funktionsnedsättning. Det att anpassningar behövs uppdagas vanligen i praktiken genom att personer med funktionsnedsättning begär anpassningar om de anser att sådana behövs. Den aktör som förpliktats att göra anpassningar fattar i sista hand beslut om hur anpassningsåtgärder genomförs och hurdana de är.

Enligt 8 § 2 mom. i diskrimineringslagen avses med diskriminering förutom direkt och indirekt diskriminering även vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera. Eftersom det sålunda är fråga om en särskild form av diskriminering anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att det vid bedömningen av rimliga anpassningar inte är fråga om en bedömning av indirekt eller direkt diskriminering.

Av förarbetena till diskrimineringslagen framgår att en myndighet när den fattar beslut om förmåner enligt provning ska tillämpa bestämmelserna om förbud mot diskriminering i den föreslagna lagen (RP 19/2014 rd, s. 60).

Enligt 3 § 2 mom. i 6 kap. om arbetssökandes frivilliga studier som stöds med arbetslöshetsförmån i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (28.12.2012/916) tillämpas, om inte något annat följer av särskilda skäl, bestämmelserna i kapitlet på universitetsstudier för avläggande av lägre eller högre högskoleexamen endast när det är fråga om studier som arbetssökanden bedrivit tidigare och som bevisligen har avbrutits minst ett år tidigare.

Av förarbetena till lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (RP 133/2012 rd, s. 92) framgår inte av vilket särskilt skäl en arbetssökande kan ha möjlighet att inleda även nya universitetsstudier eller vilka andra särskilda lika vägande skäl för att stödja nya universitetsstudier som kan finnas.

I arbets- och näringsministeriets anvisning av den 26 maj 2014 om tillämpningen av lagen och förordningen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (TEM/566/00.03.05.02/2014) anges som sådant särskilt skäl som avses i 6 kap. 3 § att den arbetssökande har en tidigare yrkesinriktad examen och permanent har varit på arbetsmarknaden i flera år, men att förändringar på arbetsmarknaden har lett till att den arbetssökandes möjligheter att få ett arbete som motsvarar yrket har försämrats betydligt. Ett särskilt skäl kan också vara att den arbetssökande skulle kunna räkna tidigare studier till godo i universitetsstudierna eller avlägga så kallad examensinriktad fortbildning. Utöver ovannämnda situationer kan det också finnas andra särskilda skäl som är lika vägande att stödja nya universitetsstudier, vilka arbets- och näringsbyrån kan beakta när beslutet fattas.

Bedömning av rimliga anpassningar

Enligt 6 kap. 3 § 2 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice kan nya universitetsstudier av särskilda skäl stödjas med arbetslöshetsförmån. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser därför att varken lagen eller arbets- och näringsministeriets tillämpningsanvisning för lagen hindrar att lagen tolkas på det sätt som sökanden kräver. I eventuella oklara situationer ska domstolar och andra myndigheter av de möjligheter att tolka lagen som kan motiveras välja den som bäst främjar genomförandet av syftet med de grundläggande fri- och rättigheterna (Gr/UB 25/1994).

Diskrimineringslagen och de förbud mot diskriminering som ingår i den genomför bestämmelserna om jämlikhet och diskrimineringsförbud i 6 § i grundlagen, i internationella avtal om mänskliga rättigheter som är bindande för Finland och i Europeiska unionens lagstiftning samt det allmännas skyldighet att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses enligt 22 § i grundlagen (GrUU 31/2014 rd, s. 2). Det är därför motiverat att se kravet på likabehandling av personer med funktionsnedsättning som klart vägande.

Enligt 8 § i lagen om införande av diskrimineringslagstiftning (1347/2014) trädde diskrimineringslagen i kraft 1.1.2015, och enligt 2 § i diskrimineringslagen ska lagen tillämpas på offentlig verksamhet.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att det inte av arbets- och näringsbyrås arbetskraftspolitiska utlåtande daterat 23.1.2015, som var negativt för sökanden, eller av andra handlingar framgår att byrån vid prövningen av sökandens ärende skulle ha beaktat eller tillämpat myndigheters skyldighet att göra rimliga anpassningar enligt 15 § 1 mom. i diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar också att den sökande inte har krävt arbetslöshetsförmån för hela den tid som universitetsstudierna beräknas ta, utan för den maximitid på 24 månader som lagen tillåter. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att sökandens begäran inte kan anses oskälig.

Dessutom konstaterar diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att myndigheter enligt 15 § i diskrimineringslagen ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Enligt formuleringen i 15 § i diskrimineringslagen förutsätts det inte att en person med funktionsnedsättning uttryckligen ska ha krävt en rimlig anpassning av en myndighet eller gjort någon annan insats för att myndighetens skyldighet ska uppstå.

När man särskilt beaktar behovet av att med rimliga anpassningar från fall till fall svara på de behov som en person med funktionsnedsättning har och en myndighets skyldighet att tolka och tillämpa myndighetens i 15 § 1 mom. i diskrimineringslagen föreskrivna skyldighet att göra rimliga anpassningar på ett sätt som gynnar de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i enlighet med 22 § i grundlagen, anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att arbets- och näringsbyrå förvägrade sökanden en rimlig anpassning i strid med diskrimineringsförbudet i 8 § 2 mom. i diskrimineringslagen, när byrån 23.1.2015 gav arbetslöshetskassan ett arbetskraftspolitiskt utlåtande om att sökanden inte har rätt till arbetslöshetsförmån, eftersom hen hade studerat till speciallärare på heltid och till pedagogie magister vid Åbo Akademi.

Mot bakgrund av det som anges ovan anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att arbets- och näringsbyrå har försummat sin skyldighet att göra rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen. Nämnden förbjuder arbets- och näringsbyrå att fortsätta eller upprepa diskrimineringen av sökanden i strid med 8 § i diskrimineringslagen och

förelägger arbets- och näringsbyrå att göra de rimliga anpassningar som behövs i enlighet med 15 § i diskrimineringslagen.

Arbets- och näringsbyrå ska börja iaktta diskriminerings- och jämställdhetsnämndens föreläggande och beslut om förbud senast 1.3.2016.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens föreläggande och beslut om förbud ska enligt 13 § 4 mom. i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden iakttas även om ändring sökts, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden beslutade godkänna föredragandens förslag och motiveringar.

(Omröstning 7–6)

Bestämmelser

Lagen om införande av diskrimineringslagstiftning (1347/2014) 8 §

Lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden (1327/2014) 1 §, 7 §, 12 §

Diskrimineringslagen (1325/2014) 2 § 1 mom., 5 § 1 mom., 8 §, 10 §, 15 §, 18 § 1 mom., 20 § 3 mom., 21 § 2 mom., 28 §

Lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) 1 kap. 8 §, 6 kap. 2 och 3 §

Lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 1 kap. 4 § 3 mom. Förvaltningslagen (434/2003) 31 §

Grundlagen (731/1999) 6 §, 22 §

Sökande av ändring

Se bilaga.

Omröstning

Nämndens ordförande Tuomas Ojanen samt medlemmarna Timo Harrikari, Merja Heikkonen, Riitta-Majja Jouttimäki, Juha Lavapuro, Pirkko Mahlamäki och Sonya Walkila röstade för det förslag till beslut som nämndens föredragande lade fram.

Vice ordförande Outi Anttila och medlemmarna Katja Leppänen, Jukka Lindstedt, Husein Muhammed, Liisa Nieminen och Jukka Siro anmälde avvikande mening.

Röstningsanföranden

Anförande av vice ordförande Anttila, som anmälde avvikande mening, i vilket medlemmarna Jukka Lindstedt, Husein Muhammed och Liisa Nieminen instämde

Jag instämmer i nämndens konstaterande till den del att nämnden inte har behörighet att granska Folkpensionsanstaltens och arbets- och näringsbyrås agerande och beslutsfattande som ägt rum före diskrimineringslagens ikraftträdande 1.1.2015. Till övriga delar framhåller jag följande:

Frågeställning

Enligt 6 kap. 2 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice har en arbetssökande som har fyllt 25 år och som studerar frivilligt rätt till arbetslöshetsförmåner enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa på de villkor som där anges, om 1) arbets- och näringsbyrån har konstaterat att den arbetssökande har behov av utbildning och byrån gör den bedömningen att stödjande av frivilliga studier är det arbetskraftspolitiskt mest ändamålsenliga sättet att förbättra arbetssökandens yrkesfärdigheter och möjligheter att få arbete eller behålla sitt arbete, 2) studierna på ett väsentligt sätt anses förbättra den arbetssökandes möjligheter till sysselsättning på den öppna marknaden, 3) det i en sysselsättningsplan eller en plan som ersätter den har avtalats om studierna på det sätt som anges i 4 §, och 4) övriga villkor som anges i detta kapitel uppfylls.

Enligt 6 kap. 3 § 2 mom. tillämpas, om inte något annat följer av särskilda skäl, kapitlet i fråga på universitetsstudier för avläggande av lägre eller högre högskoleexamen endast när det är fråga om studier som arbetssökanden bedrivit tidigare och som bevisligen har avbrutits minst ett år tidigare.

I detta ärende är det i första hand fråga om huruvida sökanden har diskriminerats av annan omständighet som gäller den enskilde som person när sökanden har inlett nya universitetsstudier och därför inte har beviljats arbetslöshetsförmån med stöd av 6 kap.

3 § 2 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice. Sökanden har ansett att universitetsstudier bör likställas med studier som avlagts på annat håll. I ärendet bör man bedöma om sökandens ställning som universitetsstuderande är en sådan rättslig ställning som kan anses utgöra en sådan annan omständighet som gäller den enskilde som person som avses i diskrimineringslagen. Därefter bör man bedöma om det har uppstått en presumtion om diskriminering. Om en presumtion har uppstått ska man därtill bedöma om svaranden kan upphäva presumtionen.

Ärendet handlar också om i 6 kap. 3 § 2 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice avsedda särskilda skäl för att även bevilja en universitetsstuderande som inleder nya studier arbetslöshetsförmån. Sökanden har ansett att hans funktionsnedsättning utgör ett i momentet avsett särskilt skäl. I ärendet bör man bedöma på vilket sätt diskrimineringslagen förpliktar till att beakta en funktionsnedsättning i ett beslut om en sådan förmån enligt prövning.

Är en ofördelaktigare behandling av universitetsstuderande diskriminering? Är det fråga om en förbjuden diskrimineringsgrund?

I ärendet bör man först bedöma om en universitetsstuderandes ställning är en sådan rättslig ställning som kan anses utgöra en sådan annan omständighet som gäller den enskilde som person som avses i 8 § diskrimineringslagen.

Enligt förarbetena till diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd) kan andra omständigheter som gäller den enskilde som person vara bland annat samhällelig ställning, egendom, boningsort och deltagande i föreningsverksamhet, vilka anges i förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna. Sådana omständigheter är också de omständigheter som gäller den enskilde som person och som nämns i diskrimineringsförbuden i internationella och europeiska människorättshandlingar samt omständigheter som till exempel Europadomstolen och grundlagsutskottet i praktiken betraktat som omständigheter av detta slag. Europadomstolen har i sin praxis ansett att andra omständigheter som gäller den enskilde som person kan hänföra sig förutom till personens inneboende egenskaper också till hans eller hennes rättsliga ställning eller egenskaper av relevans vid socialt umgänge. (RP 19/2014 rd, s. 71.)

Ett bra exempel på rättslig ställning som diskrimineringsgrund är fallet *Hode och Abdi mot Förenade kungariket* (6.12.2012), som även nämns i regeringens proposition. I det fallet var det fråga om diskriminering av flyktingars makar i förhållande till andra invandrargrupper. Flyktingars makar kunde beviljas inresetillstånd för familjeåterförening förutsatt att flyktingen och dennes make eller maka hade gift sig innan de hade lämnat det land där de haft sin stadigvarande hemort. Makar till studerande och arbetstagare med tidsbegränsat uppehållstillstånd kunde resa in i landet oberoende av när äktenskapet hade ingåtts. Europadomstolen konstaterade att den allmänt har gjort en liberal tolkning av uttrycket "ställning i övrigt". Det faktum att invandrarens ställning grundade sig på lag och inte på personliga egenskaper utgjorde inget hinder för att se den som en sådan ställning i övrigt som avses i artikeln. Det här var särskilt fallet då det var fråga om en ställning som flykting, eftersom den inte ger utrymme för någon valmöjlighet. Under dessa omständigheter ansåg Europadomstolen att en flykting och dennes make eller maka som ingått äktenskap efter det att de lämnat sitt hemland är i en sådan "ställning i övrigt" som avses i artikel 14 i Europakonventionen och som ges diskrimineringskydd.

I förarbetena till lagen konstateras att det med andra omständigheter som gäller den enskilde som person avses faktorer som liknar de grunder som nämns explicit i bestämmelsen. Det konstateras att detta skiljer förbudet mot diskriminering från till exempel den allmänna jämlikhetsbestämmelsen i 6 § 1 mom. i grundlagen och från det krav på att arbetstagarna ska bemötas opartiskt som anges i arbetsavtalslagen. (RP 19/2014 rd, s. 71.) Jag anser ändå att bestämmelsen inte kan tolkas så snävt att det förutsätts att en annan omständighet som gäller den enskilde som person på något sätt ska vara knuten till de grunder som nämns explicit i bestämmelsen. Till exempel i fallet *Alatulkkila m.fl. mot Finland* (28.7.2005), som avgjordes enligt Europakonventionen, granskade man om särbehandling av yrkesfiskare i förhållande till andra fiskare i angränsande vatten stred mot diskrimineringsförbudet. Yrkesfiskarens ställning ansågs med andra ord utgöra en sådan "ställning i övrigt" som avses i artikel 14 i Europakonventionen. Även omständigheter av detta slag som i Europadomstolens rättspraxis har ansetts utgöra en "ställning i övrigt" måste

beaktas också vid tolkningen av nationella lagar och av "någon annan omständighet som gäller den enskilde som person" i diskrimineringslagen.

Med beaktande av syftet med och målen för lagstiftningen mot diskriminering vore det i sig motiverat att anse att diskrimineringsförbudet uttryckligen ger ett skydd för personer eller grupper i en sårbar ställning, som i Europadomstolens fall *Hode och Abdi*. En universitetsstuderande kan inte anses vara i en särskilt sårbar ställning i förhållande till andra vuxenstuderande. Däremot bör särbehandling av en universitetsstuderande snarare granskas utifrån principen om likabehandling än utifrån diskrimineringsförbuden. Trots detta anser jag – med beaktande av Europadomstolens liberala tolkning och principen om tolkning av lagen på ett sätt som gynnar de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna – att sökandens ställning som universitetsstuderande är en sådan rättslig ställning som kan anses utgöra en sådan annan omständighet som gäller den enskilde som person som avses i diskrimineringslagen. Följande steg är att bedöma om det i ärendet har uppstått en presumtion om diskriminering.

Har det uppstått en presumtion om diskriminering?

Enligt 28 § i diskrimineringslagen ska den som inlett ett ärende som gäller diskriminering eller repressalier lägga fram utredning om de omständigheter som yrkandet grundar sig på när ärendet behandlas i domstol eller av någon annan myndighet. Om det utifrån de utredningar som lagts fram under behandlingen kan antas att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts, ska motparten för att upphäva presumtionen visa att förbudet inte har överträtts.

Enligt 10 § i diskrimineringslagen ska direkt diskriminering anses förekomma när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Den som inlett ett ärende ska med andra ord för att skapa en presumtion om diskriminering lägga fram bevis för att han eller hon har försatts i en sämre ställning i förhållande till en annan person i en jämförbar situation. I detta ärende grundar sig den skada som sökanden orsakats på en bestämmelse enligt vilken sökanden inte kan beviljas arbetslöshetsförmån eftersom hen har inlett nya universitetsstudier. Hen har ansett att en sådan i lagen föreskriven åtskillnad är ogrundad och att en universitetsstuderande är i en jämförbar situation i förhållande till andra vuxenstuderande.

Vägran att bevilja förmånen har framför allt grundat sig på att sökanden har inlett nya universitetsstudier, för vilka det enligt 6 kap. 3 § 2 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice inte beviljas arbetslöshetsförmån utan särskilda skäl. Det faktum att åtskillnaden grundar sig på lag är inte en tillräcklig orsak för att utsluta att det är fråga om en jämförbar situation. EU-domstolen har behandlat ett flertal fall där domstolen har bedömt kravet på en jämförbar situation (se bland annat fallen *Kleist C-356/09*, *Hlozek C-19/02*, *Arcelor Atlantique C-127/07*, *Test Achats C-236/09*, *Römer C-147/08*, *Maruko C-267/06*, *Hay C-267/12*, *O C-432/14*). I dessa fall har domstolen fäst uppmärksamhet vid målet för den omtvistade lagstiftningen eller det omtvistade kollektivavtalet, och betonat att man måste granska om situationerna är jämförbara framför allt i förhållande till målet för den lagstiftning som ger upphov till särbehandling. Även om dessa fall i huvudsak gäller arbetslivet och tolkningen av

direktivet om likabehandling i arbetslivet 2000/78/EG, kan de rättsnormer som utformas i fallen tillämpas på tolkningen av begreppet diskriminering även på andra områden.

I fallet *O* (C-432/14) gjorde man till exempel en bedömning av om Frankrikes arbetslagstiftning bröt mot förbudet mot åldersdiskriminering då ersättning betalades när ett tidsbundet arbetsavtal löpte ut, utom bland annat i de fall när avtalet hade ingåtts med en ung person under dennes skol- eller universitetslov. EU-domstolen konstaterade att man i fallet måste granska om kändens ställning som studerande, med beaktande av det mål som eftersträvades med den omtvistade bestämmelsen, objektivt sett kan jämföras med ställningen för sådana arbetstagare som enligt den berörda bestämmelsen kan få ersättning till följd av att avtalet löper ut. Domstolen ansåg att man med ersättning som motiveras med att ett avtal löper ut, och som ska betalas när ett tidsbundet arbetsavtal löper ut, strävar efter att kompensera för arbetstagarens osäkra situation när avtalsförhållandet inte fortsätter enligt ett tills vidare gällande avtal. I lagen utesluts dock betalning av ersättning till unga som har ingått ett tidsbundet arbetsavtal under skol- eller universitetslov. Den nationella lagstiftaren har därmed enligt EU-domstolen implicit men ovillkorligen ansett att dessa ungdomar inte är i en osäker situation vad gäller möjligheten att få arbete när deras arbetsavtal löper ut. Enligt domstolen har den nationella lagstiftaren, när den ansett att sådana ungdomars situation inte kan jämföras med övriga arbetstagargruppers situation, inte överskridit gränserna för prövningsrätt på det socialpolitiska området.

I detta ärende har arbets- och näringsministeriet i sin utredning konstaterat att universitetsstudier stöds i begränsad utsträckning eftersom det primära syftet har varit att stödja kortvarig yrkesutbildning. Syftet med att möjliggöra studier som stöds med arbetslöshetsförmån är att personer som blir arbetslösa ska kunna förvärva sådan ny kompetens som de, utifrån sitt individuellt bedömda utbildningsbehov, behöver för att få sysselsättning. Avsikten är att detta mål nås genom sådan kortvarig vidareutbildning eller fortbildning som leder till examen eller del av examen och som kan slutföras inom den i lagen föreskrivna maximitiden på 24 månader.

Jag anser att kändens ställning som studerande, med beaktande av det mål som eftersträvas med den omtvistade bestämmelsen, objektivt sett inte kan jämföras med ställningen för sådana studerande som enligt bestämmelsen kan få ersättning. Eftersom ställningarna inte är jämförbara uppstår det inte någon presumtion om diskriminering i detta ärende. Därför behöver man inte heller utreda om svaranden har lagt fram sådana legitima grunder för särbehandling som avses i 11 § 1 mom. i diskrimineringslagen och som skulle upphäva presumtionen om diskriminering.

Funktionsnedsättning som särskilt skäl för att bevilja förmån

Enligt 6 kap. 3 § 2 mom. i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice kan arbetslöshetsförmån av särskilda skäl beviljas även vuxenstuderande som inleder nya universitetsstudier. Sökanden anser att hen borde ha beviljats denna förmån av särskilda skäl, eftersom hen har en hög invaliditetsprocent och inte kan arbeta heltid med det arbete som hen har utbildning för. Arbets- och näringsbyrå har för sin del ansett att sökanden inte har lagt fram sådana legitima grunder för särbehandling som avses i bestämmelsen. Av handlingarna framgår inte att byrån skulle ha beaktat sökandens funktionsnedsättning när den prövat ärendet. Enligt majoriteten av

nämnden har byrån därmed vägrat att göra rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen och sålunda handlat på ett diskriminerande sätt.

Är det fråga om vägran att göra rimliga anpassningar?

Enligt 15 § i diskrimineringslagen ska myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i det enskilda fallet för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra utträta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete samt varor och tjänster som tillhandahålls allmänheten och att klara av sina arbetsuppgifter och avancera i arbetet. Vid bedömningen av vilka anpassningar som är rimliga beaktas förutom behoven hos personer med funktionsnedsättning även aktörens storlek och ekonomiska ställning, arten och omfattningen av aktörens verksamhet, de uppskattade kostnaderna för anpassningarna och stöd som kan fås för åtgärderna.

Enligt förarbetena till lagen kan en anpassning till exempel innebära att en ramp för rullstol tillfälligt placeras ut på trappuppgången eller att en person med nedsatt syn får hjälp i en konkret situation. Andra exempel som nämns är att restauranger kan erbjuda personer med nedsatt syn menyn i form av punktskrift eller att innehållet på menyn delges kunden muntligt. Vidare kan anpassningar behövas för kontakter med myndigheter till exempel i samband med sådana förfaranden i anslutning till att ärenden inleds och behandlas och beslut delfås där det förutsätts åtgärder från kundens eller klientens sida. I arbetslivet kan anpassningarna handla om till exempel åtgärder för tillgänglighet på arbetsplatsen, såsom att montera ramper eller att ändra belysningen eller akustiken i arbetslokalerna. Arbetstidsarrangemang som gör det möjligt för en person med funktionsnedsättning att utföra arbete kan också vara en rimlig anpassningsåtgärd. (RP 19/2014 rd, s. 84–85.)

Exemplen ovan som anges i förarbetena till diskrimineringslagen beskriver mycket konkreta åtgärder som kan vidtas för att förbättra ställningen för en person med funktionshinder. I detta ärende är det emellertid fråga om en tolkning av lagen, vilket är svårt att se som en konkret åtgärd i stil med de exempel som ges. Även i det av EU-domstolen behandlade fallet *HK Danmark* (de förenade målen C-335/11 och C-337/11), som gällde förkortning av arbetstiden, var det fråga om en mycket konkret rimlig anpassning. I ärendet bör man även granska regeringens proposition om godkännande av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (RP 284/2014 rd).

Enligt artikel 2 i konventionen avses med skälig anpassning nödvändiga och ändamålsenliga ändringar och anpassningar, som inte innebär en oproportionerlig eller omotiverad börda, när så behövs i ett enskilt fall för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra kan åtnjuta eller utöva alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Enligt regeringens proposition är bestämningen av skäliga anpassningar i konventionen omfattande. Skäliga anpassningar ska vara ändamålsenliga, men till innehållet och omfattningen avhängiga av det individuella behovet. Av den orsaken är det inte möjligt att på förhand definiera anpassningar eller vad som är skäligt. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har behandlat bedömningen av vad som är skäligt i sitt avgörande *H.M. mot Sverige* (framställning nr 3/2011, dom meddelad 21.5.2012). I fallet krävde de nödvändiga och

ändamålsenliga anpassningarna en avvikelse från den lagenliga markanvändningsplanen. Kommittén konstaterade att svenska staten inte hade visat att en avvikelse från lagen orsakar en oproportionerlig eller omotiverad börda för staten. Kommittén beaktade att lagen tillät en avvikelse i markanvändningsplanen och att detta därför ska beaktas i enskilda fall för att tillhandahålla skäligen anpassningar i syfte att säkerställa lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning som för andra att åtnjuta alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. (RP 284/2014 rd, s. 26.)

I det ovannämnda fallet *H.M. mot Sverige* handlade det om en kvinna med grav funktionsnedsättning, för vilken vattenterapi hade ansetts vara den enda effektiva rehabiliteringsmöjligheten. Den enda möjligheten till vattenterapi skulle ha varit att kvinnan utvidgade sitt hem och lät bygga en egen simbassäng. Byggnadens nya del skulle dock delvis ha byggts på sådan mark på vilken det enligt markanvändningsplanen inte var tillåtet att bygga. Det var fråga om en fastighet som ägdes av kvinnan. Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ansåg att byggandet av en simbassäng var synnerligen väsentligt med tanke på kvinnans hälsotillstånd, varför skyldigheten att göra rimliga anpassningar skulle ha förutsatt ett undantag från markanvändningsplanen.

Jag instämmer med majoriteten i att en funktionsnedsättning ska tas i beaktande vid bedömningen av särskilda skäl. Det kan då även vara fråga om att göra rimliga anpassningar, eftersom begreppet rimliga anpassningar ska ges en bred tolkning på det sätt som avses i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Av handlingarna framgår det emellertid inte att sökanden av byrån uttryckligen skulle ha krävt anpassningar eller att de berörda parterna skulle ha fört någon egentlig diskussion om behovet av anpassningar. Arbets- och näringsbyrån var dock medveten om sökandens funktionsnedsättning. Jag anser ändå att nämnden mot bakgrund av de uppgifter som den har fått inte kan bedöma sökandens verkliga behov av rimliga anpassningar, utan att denna helhetsutvärdering måste göras av arbets- och näringsbyrån på så sätt att den sökandes funktionsnedsättning beaktas på lämpligt sätt i enlighet med diskrimineringslagen. Jag anser att byrån har försummat skyldigheten att främja likabehandling enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen när den inte på något sätt har beaktat sökandens särskilda behov på grund av funktionsnedsättning och inte har utrett om rimliga anpassningar borde ha gjorts i detta fall. Jag håller dock inte med majoriteten om att arbets- och näringsbyrån genom sitt arbetskraftspolitiska utlåtande daterat 23.1.2015 har vägrat att göra rimliga anpassningar och därmed har agerat diskriminerande.

Myndigheternas skyldighet att främja likabehandling

Enligt 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen ska myndigheterna bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av myndighetens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

Enligt förarbetena till lagen bör bedömningen av hur regeln om likabehandling följs i verksamheten i mån av möjlighet inriktas på hur likabehandlingsaspekten har beaktats när verksamhetsformer som ingår i myndigheternas uppgifter har organiserats samt på hur myndighetens verksamhet de facto har påverkat situationen

för de grupper som riskerar att bli diskriminerade. Myndigheten ska inom sitt ansvarsområde bedöma hur likabehandling uppnås till exempel vid beredning av ärenden och vid beslutsfattande. De främjande åtgärderna kan också ha karaktär av åtgärder för att upptäcka eller förebygga diskriminering. Det säger sig självt att myndigheterna i synnerhet ska åtgärda de omständigheter som förhindrar uppnående av likabehandling. (RP 19/2014 rd, s. 64–65.)

Jag anser att arbets- och näringsbyrå har försummat sin skyldighet att främja likabehandling på det sätt som avses i 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen när den inte har beaktat sökandens funktionsnedsättning och ställning, som medför en risk för diskriminering. Byrån borde särskilt ha granskat behovet av rimliga anpassningar enligt 15 § i diskrimineringslagen och säkerställt att behandlingen av den sökande inte medför diskriminering. Vid prövningen av detta ärende borde byrån ha beaktat de väsentliga risker och särskilda behov som finns i anslutning till sysselsättning och utbildningsbehov när det gäller personer med funktionsnedsättning.

Enligt 20 § 3 mom. i diskrimineringslagen får diskriminerings- och jämställdhetsnämnden i andra ärenden än sådana som enligt 22 § omfattas av en arbetarskyddsmyndighets behörighet förbjuda aktören i fråga att fortsätta eller upprepa diskrimineringen eller repressalierna eller förelägga aktören att inom en skälig tid vidta åtgärder för att fullgöra sina skyldigheter enligt lagen. Nämnden får förena sitt förbud eller föreläggande med vite. I diskrimineringslagen föreskrivs att myndigheter är skyldiga att främja likabehandling, varför jag med stöd av nämnda bestämmelse förelägger arbets- och näringsbyrå att vidta åtgärder i enlighet med 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen i syfte att främja likabehandling i sökandens fall.

Medlemmarna Katja Leppänen och Jukka Siro som röstade för Outi Anttilas avvikande mening meddelade att de i huvudsak instämmer i den, men lämnade även följande utlåtande

Vi instämmer med medlem Anttila med följande undantag:

För det första anser vi att en universitetsstuderande inte har en sådan rättslig ställning som kan anses utgöra en sådan annan omständighet som gäller den enskilde som person som avses i 8 § diskrimineringslagen.

Enligt förarbetena till lagen avses med andra omständigheter som gäller den enskilde som personfaktorer som liknar de grunder som nämns explicit i bestämmelsen. Detta innebär att en omständighet som gäller den enskilde som person inte kan vara vilken som helst omständighet som gäller den enskilde som person eller ställning i övrigt, utan att omständigheten på något sätt måste vara knuten till de omständigheter som nämns explicit i bestämmelsen.

Syftet med lagstiftningen mot diskriminering är att ge skydd uttryckligen för personer eller grupper av personer i en sårbar ställning. Detta framgår bland annat av Europadomstolens fall *Hode och Abdi*, som medlem Anttila omnämner. Universitetsstudier är däremot vanligen inte förknippade med omständigheter med stöd av vilka man skulle kunna säga att en universitetsstuderande är i en sårbar ställning jämfört med andra vuxenstuderande, och detta gäller även i sökandens fall.

På dessa grunder anser vi att universitetsstudier inte utgör en sådan annan omständighet som gäller den enskilde som person som avses i 8 § i diskrimineringslagen, varför vi avslår ansökan till denna del.

För det andra anser vi att det i ärendet inte är fråga om vägran att göra rimliga anpassningar.

Av den utredning om ärendet som lämnats framgår inte att sökanden skulle ha bett arbets- och näringsbyrån att göra rimliga anpassningar. I diskrimineringslagen förbjuds *vägran* att göra rimliga anpassningar som en form av diskriminering. Enbart *försummelse* av rimliga anpassningar innebär inte diskriminering. Vägran förutsätter en uttrycklig begäran, vilken försummelse inte gör. Vi anser därför att ärendet inte bör bedömas på tjänsten vägnar till denna del.

För det tredje anser vi att diskriminerings- och jämställdhetsnämnden inte har behörighet att meddela så kallade beslut om föreläggande med stöd av 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen.

Om nämndens behörighet föreskrivs i 20 § i diskrimineringslagen, där det i 3 mom. anges att nämnden bland annat kan förelägga en aktör att inom en skälig tid vidta åtgärder för att fullgöra sina skyldigheter enligt diskrimineringslagen. Enligt motiveringen till lagen är åtgärder av detta slag den skyldighet att utarbeta en plan för likabehandling som föreskrivs för myndigheterna i 5 § och för utbildningsanordnarna och läroanstalterna i 6 §. I förarbetena till lagen anges som föremål för beslut om föreläggande utöver de förbud mot diskriminering som föreskrivs i 3 kap. således endast särskilda skyldigheter att utarbeta en plan för likabehandling, om vilket det föreskrivs såväl i 5 § 2 mom. som i 6 § 2 mom. Detta är det inte fråga om här.

I 5 § 1 mom. i diskrimineringslagen föreskrivs om myndigheternas allmänna skyldighet att främja likabehandling. I denna bestämmelse är det fråga om en allmän och föregripande skyldighet att främja likabehandling i myndigheternas verksamhet. I paragrafen är det inte fråga om en skyldighet att främja likabehandling i enskilda förmånsbeslut. I enskilda förmånsbeslut ska däremot bestämmelserna om förbud mot diskriminering i 3 kap. i diskrimineringslagen tillämpas. Vi anser att 5 § i diskrimineringslagen inte ger nämnden behörighet att i ett ärende av denna typ förelägga en aktör att vidta de åtgärder som anges i det beslut som meddelats av nämndens majoritet.

Vi konstaterar vidare att arbets- och näringsbyrå i detta ärende inte har getts möjlighet att uttala sig om huruvida den bör föreläggas att vidta åtgärder som omfattar mer än det ärende som behandlas i syfte att främja likabehandling i sin verksamhet.

På dessa grunder förelägger vi inte arbets- och näringsbyrå att vidta de åtgärder som anges i det beslut som meddelats av nämndens majoritet.